

PRZEMYSŁ (20) *sb m*

e jasne.

sg N przemysł (5). $\diamond$ *G* przemysłu (1). $\diamond$ *I* przemysłem (7); -em (1), -(e)m (6). $\diamond$ *V* przemysle (1).
 $\diamond$ *pl N* przemysły (3). $\diamond$ *G* przemysł(o)w (1). $\diamond$ *A* przemysły (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. Pomysłowość i działanie wymagające pomysłowości, umiejętności; też w ocenie negatywnej: chytraść, chciwość; ars, industria, sollertia Cn (16) :

przemysł czyj [w tym: ai poss (2), pron poss (1)] (3): Owa w.m. pánie Derfniaku ták rozumie/z/ iżby ludzie ták byli niefortunni/ á skázonego rozládku/ że mogácz zmiękczyć ferczá okrutnych źwirzát/ mogácz to przewieść przemysłem íwym/ iż ich Lwi/ y Niedźwiedzie íą połufzni: [...] niemieliby mocz/ ábo chceć íobie pomoc *Górndworz Ffv. Cf Wyrażenie.*

Wyrażenie: »przemysł ludzki« [*szyk 1:1*] (2): Ale ktho może wízytki íztuki/ wízytki haki/ ktoremi chłopi ná białegłowy idą wyliczyć. thák tego íeść wiele/ y wítháwicźnie zá przemysłem ludzkim przybywa/ iż [...] *Górndworz Bb4v*; które [*miasta*] tákowé íą/ że niektóre z nich íámo położenie mieýćá bróni: niektóre budowánié íztuczne y ludzki przemysł: niektóre záś gwałt ludzi íámych dziełność. *OrzJan 80.*

Personifikacje (4):

W przeciwstawieniu: »przemysł ... cnota« (1): Złemuś dał ízczyćcie/ gdy przemysł kieruie/ A ízczyra cnotá/ ná ízwánki ítyfkuie. *GrabowSet F4.*

Wyrażenie: »przemysł ludzki, człowieczy« [*szyk 1:1*] (1:1): Bo z tąd wízytkie náuki pomnożenie bráły/ Gdy ich przemysły ludzkie zlekká przyczyniáły. *GostGospGroch kt; KlonFlis D2v.*

Szereg: »rozum, przemysł« (1): O nieízczyćny rozumie/ przemysle przekłety: Íáko śmieíz czynić tárgi o towar ták święty? *KlonWor 28.*

a. Prace bardziej skomplikowane, rzemiosło, wytwórczość (4) : [*człowiek*] żywności íobie nábywa w głębokich toniach y siećiami dziwnymi: ieden wędą/ drugi niewodem/ trzeci wierłzą. to íeść/ ieden tákim przemysłem/ drugi owákim. *KlonFlis A4.*

przemysł czyj (1): Tymże ípofobem [*szacować mają swoją majątność*] y kupcy: á ci rozumieć íe máią wízyfcy ci/ którzy íákimkolwiek przemysłem íwoim żywności íobie nábywáią *OrzJan 124*; [Bo ten wíęfzy pożytek nie ták z máiętności íák z przemysłu ludzkiego idzie *ŚmigłLichwa 56*].

W przeciwstawieniu: »przemysły ... rola« (1): Naydziem ínszych dofyc v nas pożytkow [...]: Ale przemysły w tákim dośtátku precz puściwífzy/ tylko w íámeý roley nabárźieý gmerzem *GostGospSieb +4.*

Szereg: »handle i przemysły« (1): MERCVRI wízytkich hándlow y przemysłów Boże: Ktoż twoię mądrość poiąć y wyfłowić może? *KlonWor 1.*

b. Fortel, zwłaszcza w ocenie negatywnej: podstęp, oszustwo (5) : Bo dźís/ przemysłem/ nie iednym lecz troim/ Dziwnym ípofobem/ vczynność vdáią/ Nie z cnych rátkiem/ ále z zyfkem íwoim. *GrabowSet Y2*; Trzeci rodzaj przemysłu podobien do Ryśiá. Bo włofem íárżebátym ofzuka y Zyśiá. Ryś nákrapiáną íkorą fálíz y zdrádeý znáczy, Bowiem ofzuft, íáko chce ták íię przeináczy. *KlonWor **.*

przemysł czyj (1): Dokąd go [*nieprzyjaciela*] nie baczyłz, Poważay go sobie/ Pokładając z pilnością na łronie więc obie. Y przełtrzegay się dobrze za przemysłem iego/ Pátrz byś iáko nie popadł niezczęścia iákiego. *CzahTr* I3; [Przeto Witołt łańcuch żelazny miąższy przez Niemen do zamku przeprowadził i u bramy uwiązał, a podle łańcucha łodzie i wiciny rżędem stawiając, most uczynił, aby tym łatwiej oblężonym mógł dać pomoc (*marg*) Przemysł Witołtów (-) *StryjPoczqt* 316].

W połączeniu szeregowym (1): Wfzyłcy chytróścią/ wfzyłcy przemysłem y fortelem żywą. *KlonWor ded* **3.

Personifikacja (1):

Wyrażenie: »złodziejski przemysł« (1): Czego nie íprawiła Náturá/ tego chłopia ręká poprawiła. Gdzie było chropowáto/ gdzie mu kámién wádził/ Tego złodzieyfski przemysł nadobnie pogłádził *KlonWor* 21.

2. *Zamiar, plan, pomysł* (4) : RAcz Pánie miłóściwie przyiác próšby Kościoła twego/ áby się przeciwnikom iego wfzytkim/ y rozšiewáczóm błędow/ ktore ná świcie płużą/ przemysły pomyliły *LatHar* 620.

przemysł czyj [*w tym: ai poss* (1), *G sb* (1)] (2): *StryjKron* 742 *marg*; Pánie Boże moy/ [...] ípuśc łyfkánie y gromy twoie/ á niechay wfzyłtkich nieprzyaioł przemysły będą pomylone. *LatHar* 603.

Zwrot: »przemysły przedsię brać« (1): CZemu się Pogánie zbuntowáli? á ludzie nikkzemne przemysły przed się bráli? *LatHar* 359.

3. [*Myśli, przemyślenia na jakiś temat* (pl) [o czym]: A po śmierci wftaná wfzytkie myśli ludzkie: to íełt wfzytkie przemysły o tych świeckich á docześnych rzeczách. *WujBib* 651a.

przemysł czyj: TEć łá przemysły moie/ o oyczyźnie náłzey Rzeczyp. Polfkicy *GrabZdanie Tv.*]

Synonimy: 1. rozum, umiejętnóść; a. rzemiosło; b. fortel, podstęp; 2. pomysł, przedsięwzięcie; 3. myśl, przemyślenie.